

הלכות חודש ניסן ופסח

א. שלוש ימים קודם הפסח מתחילים ללמד את הלכות פסח.

ב. נוהגים קודם הפסח לתת לעניים מעות לצורך פסח, והם נקראים "קמחא דפסחא".

ג. **ברכת האילנות:** הוֹאָה אֶת פְּרִיחַת הָאֵילָנוֹת בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי מִבְּרֵךְ עֲלֵיהֶם "בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא חָסַר בְּעוֹלָמוֹ כְּלוּם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לְהֵנוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם". ראו לְבָרֵךְ בְּרַכָּה זוֹ עַל לְפָחוֹת שְׁנֵי אֵילָנוֹת פּוֹרְחִים. אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ בַּשַּׁבָּת יוֹם טוֹב. וְיֵשׁ אוֹסְרִים.

ד. נוהגים שלא לאכל מצה מראש חֲדָשׁ נִסָּן, אֲךָ מִן הַדִּין אָסוּר לֵאכֹל מִצָּה רַק בַּיּוֹם י"ד בְּנִסָּן כְּדֵי שְׂיֵאכֹל אוֹתָהּ בְּעָרֵב לְתַאֲבוֹן.

ה. שַׁבַּת קֹדֶם הַפֶּסַח נִקְרָאת "שַׁבַּת הַגְּדוֹל" עַל שֵׁם הַיַּסַּס הַגְּדוֹל שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ: בַּעֲשָׂרָה בְּנִסָּן שֶׁהָיָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת לְקַחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִקְשִׁירוּ אוֹתוֹ לַמַּטֵּה. לְמִרְוֹת שֶׁהִשָּׂה הָיָה אֵלֶּהי מְצָרִים לֹא יָכֹלוּ הַמְצָרִים לומר לַיִשְׂרָאֵל דָּבָר.

ו. **נקיון הבית מחמץ:** צָרִיךְ לְבַדֵּק וּלְנַקוֹת לְפָנֵי פֶסַח אֶת כָּל הַחֲמֵץ שֶׁבְּרִשּׁוֹתוֹ (חֲמֵץ הוּא אֶחָד מִחֲמֻשֵׁת מֵינֵי דָגָן שֶׁבָּא בְּמַגֵּעַ עִם מַיִם וְשֶׁהָיָה עַד שֶׁהִחְמִיץ). מְקוֹם שֶׁאֵין מְכַנְּסִים אֵלָיו חֲמֵץ אֵינוֹ צָרִיךְ בְּדִיקָה. אֵין צָרִיךְ לְבַדֵּק אֶת הַמְּקוֹמוֹת הַגְּבוּהִים שֶׁאֵין יָד הַיְלָדִים מְגִיעָה לָשֵׁם, אֲךָ מְקוֹם שֶׁיָּדֵם מְגִיעָה צָרִיךְ לְבַדֵּק מִחֲשֵׁשׁ שֶׁהִכְנִיסוּ לָשֵׁם חֲמֵץ. כִּי־סִי בְּגָדִים שֶׁיֵּשׁ חֲשֵׁשׁ שֶׁנִּפְל לְתוֹכָם חֲמֵץ יֵשׁ לְבוֹדְקָם.

ז. **כלי אכל:** כָּלִי אֶכֶל שֶׁל חֲמֵץ שֶׁלֹּא מְשַׁתְּמָשִׁים בָּהֶם בַּפֶּסַח יֵשׁ לְנַקוֹתָם נְקִיוֹן רָגִיל. לְכִלּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ יוֹרֵד בְּקִלּוֹת נִחְשָׁב כְּשֶׁרוֹף וְאֵין צָרִיךְ לְהוֹרִידוֹ.

ח. כָּלִים שֶׁרוֹצֶה לְהַכְשִׁירָם לַפֶּסַח, הַכָּלֵל הוּא "כְּבוֹלְעוֹ כֶּךָ פּוֹלְטוֹ". כָּלִי שֶׁבוֹלַע חֲמֵץ עַל יָדֵי שְׁמוּשׁוֹ בְּרוֹתְחִין (כְּמוֹ סִיר) הוּא יִפְלֵט (יוֹצִיא) אֶת הַחֲמֵץ הַחוּצָה עַל יָדֵי הַגְּעֵלָה בְּרוֹתְחִין (טְבִילָה בְּמִיכָל גְּדוֹל שֶׁל מַיִם רוֹתְחִים שְׁעוֹמֵד עַל הָאֵשׁ). כָּלִי שֶׁבוֹלַע חֲמֵץ עַל יָדֵי הָאֵשׁ (כְּמוֹ רֶשֶׁת שֶׁל מַנְגֵל) יִפְלֵט עַל יָדֵי לְבוֹן בָּאֵשׁ (הַכְּנֶסָה לָאֵשׁ). כָּלִי שֶׁמְשַׁתְּמָשִׁים בּוֹ רַק בְּחֲמֵץ צוּן (כְּמוֹ כּוֹס) מְסַפֵּיק לְשׁוֹטְפוֹ בְּמַיִם (- הַדָּחָה).

ט. **בדיקת חמץ:** בְּלִיל י"ד בְּנִסָּן בּוֹדְקִים אֶת הַחֲמֵץ לְאוֹר הַנֵּר בַּחֲרִים וּבְסֻדְקִים וּבְכָל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ חֲשֵׁשׁ שֶׁהִכְנִיסוּ שָׁם חֲמֵץ בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנָה. קֹדֶם הַבְּדִיקָה יְבָרֵךְ "עַל בְּעוֹר חֲמֵץ".

י. **ביטול חמץ:** לְאַחַר הַבְּדִיקָה יִבְטֵל אֶת הַחֲמֵץ שֶׁיֵּשׁ בְּרִשּׁוֹתוֹ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מִמֶּנּוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלָיו בְּאִסּוּרֵי הַתּוֹרָה "בַּל יֵרָאֶה" ו"בַּל יִמָּצָא". הַבְּטוּל הוֹפֵךְ אֶת הַחֲמֵץ לְהַפְקָר אוֹ שְׁגוּרָם לוֹ לְהַחֲשִׁב כְּעֶפֶר הָאָרֶץ.

יא. **בעור חמץ:** מצות עשה מן התורה לבעור את החמץ בערב הפסח. הבעור נעשה על ידי שיזרקנו לים או יפוררנו ויזרנו לרוח, או ישליכנו לבית הכסא ויוריד את המים, או ישפך עליו נפט, אך המנהג הוא דוקא לשורפו.

יב. לאחר שרפת החמץ **מבטל את החמץ** שברשותו שראה אותו ושלל ראה אותו.

יג. לאחר שגומר לאכל את החמץ בערב הפסח צריך להדיח את פיו ולצחצח את שניו היטב.

יד. **סוף זמן אכילת חמץ:** חלוקת השעות בהלכה, נעשית בצורה מיוחדת שנקראת "שעות זמניות". את כל הזמן מהזריחה עד השקיעה מחלקים ל12, וכל פרק זמן נחשב שעה זמנית. עד סוף שעה רביעית (זמנית) מתר לאכל את החמץ (השנה 10:05). עד סוף שעה חמישית (זמנית) מתר החמץ בהנאה (לדגמא להאכיל את כלבו), ועד אז צריך לשורפו (השנה 11:25) מתחלת השעה הששית החמץ אסור אפילו בהנאה מדרבנן, ומתחלת השעה השביעית אסור מן התורה.

טו. **אם מצא בביתו חמץ בפסח** צריך להוציא מבייתו ולשורפו מיד. אם מצאו בשבת או ביום טוב, לא יגע בו אלא ישים עליו כלי הפוך עד מוצאי שבת או מוצאי החג ואז יבערנו.

טז. **חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח** אסור מדרבנן באכילה ובהנאה. אם מכר היהודי את החמץ לגוי מתר החמץ לאחר הפסח.

יז. **קטניות:** מנהג בני אשכנז לא לאכל בפסח מיני קטניות מחשש שמא התערבב בהם חמץ, וכן בגלל שפת קטניות דומה לפת חמץ, ואם יראו מי שאוכל פת קטניות יבואו להתיר גם פת חמץ. בין מיני הקטניות: **אורז, תירס, אפונה, עדשים, פולים, כסמת, סויה, חמוס, שעועית, וחמניות (גרעינים שחורים).**

בכל אפן קטניות אינם חמץ ומתר להשהותם בפסח. בני ספרד לא קבלו את המנהג לאסור קטניות ומתרים באכילת קטניות.

יח. **ערב פסח:** אסור לאכל מצה בערב הפסח, ומתחלת שעה עשירית (זמנית) אסור לאכל אף מזונות מקמח מצה או מ"מצה עשירה" (לבני ספרד הנוהגים לאכל מצה עשירה בפסח). מצה עשירה היא מצה שהוכנה מחמשת מיני דגן וממי פרות, וללא שום טפת מים. מתר לאכל שאר מאכלים ובלבד שלא ימלא את כריסו מהם כדי שיאכל בליל הפסח את המצה לתאבון.

יט. אסור לעשות מלאכה בערב הפסח מחצות היום ואילך, וכל מלאכה שמקבלים עליה שחר אפילו אם היא לצורך החג אסור לעשותה.

כ. **ליל הסדר:** את ליל הסדר אנו עושים בליל ט"ו בניסן, הלילה בו הכה הקב"ה את כל בכורי מצרים ובבוקרו יצאנו ממצרים. כיום ישנן שתי מצוות מן התורה בליל הסדר: **1. לספר ביציאת מצרים. 2. לאכל מצה.**

בזמן המקדש ישנן שתי מצוות נוספות מן התורה: **1. אכילת קרבן פסח**. **2. אכילת מרור**.

בזמננו חייב אכילת מרור הוא רק מדרבנן. וכן חייב **שתית ארבע כוסות** הוא מדרבנן.

כא. **מצה**: לליל הסדר צריך **"מצה שמורה"**. מצה שמורה היא מצה שנאפחה לשמה - לשם מצת מצוה (ולדעת הרמב"ם הכוונה ששמרו עליה מחימוץ, ואין צריך כוונה מיוחדת באפייה).

ישנה מחלוקת אם צריך דוקא מצות עבודת יד שנאפו לשמה, או שאפשר גם מצות מכוונה, שהאדם המפעיל את המכוונה עושה זאת לשמה.

הצרך במצה שמורה הוא רק לצורך אכילת המצה שיש בה חייב, כלומר שני כזיתים ל"מוציא-מצה" (כזית מהמצה העליונה וכזית מהמצה האמצעית החצויה), כזית ל"כורך" וכזית לאפיקומן.

גדל הכזית מצה נתן במחלוקת. יש אומרים שבגדל של שליש מצת מכוונה של ימינו יש ודאי כזית. ויש אומרים שצריך שני שליש.

כב. **הסבה**: חובה להסב באכילת המצה ושתית ארבע הכוסות. אם לא הסב בהם לא קיים את המצוה וצריך לחזור ולאכל או לשנות בהסבה. ההסבה צריכה להיות שנשען על צד שמאל. גם אטר יד ימינו יסב על צד שמאל (אף על פי שהאכילה אינה נוחה לו) שמא יקדים קנה לושט.

נשים - למנהג האשכנזים לא נהגו להסב. למנהג הספרדים הנשים החשובות נהגו להסב.

כג. **הזכרת גשמים**: בתפלת מוסף של יום טוב ראשון של פסח פוסקים מלהזכיר גשמים. אם אמר "מוריד הגשם" בימות החמה צריך לחזור לראש הברכה, ואם סיים הברכה חוזר לראש התפלה.

כד. **בקשת הגשמים**: מבקשים גשמים בברכת השנים עד תפלת מנוחה (כולל תפלת מנוחה) של ערב יום טוב הראשון של פסח. אם טעה ובקש גשמים בימות החמה צריך לחזור לתחלת ברכת השנים, ואם סיים את תפלתו צריך לחזור לראש התפלה.

כה. **ספירת העומר**: במוצאי יום טוב ראשון של פסח מתחילים לספור את ספירת העומר עד ערב חג השבועות. בזמן בית המקדש מצות הספירה הייתה מן התורה. בימינו מצוה זו היא מדרבנן. נשים אשכנזיות מברכות על ספירת העומר, נשים ספרדיות סופרות ללא ברכה.

על פי הרב אריאל ברנדר

שלב ראשון (מבחן בכיתה) - יום ראשון כ"ו אדר 19.3

שלב שני - יום שלישי כ"ח אדר 21.3

שלב שלישי - חידון פומבי - יום ראשון ד' ניסן 26.3

שְׁלֵב הַחִדּוֹן